

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри іноземних мов Харківського національного автомобільно-дорожнього університету Саєнко Наталії Віталіївни на дисертаційну роботу Кравцової Наталії Вікторівни на тему: «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертації. Безперервна самоосвіта та оволодіння актуальними компетенціями стає для сучасного інженера необхідною умовою збереження його кваліфікації, що дозволяє йому залишатися конкурентоспроможним на ринку праці в умовах швидкого старіння спеціальних знань, а важливим показником сформованості особистості майбутнього фахівця є його здатність до постійного самонавчання, яка передбачає наявність умінь і навичок приймати самостійні рішення щодо професійного розвитку, знаходити стимул для самонавчання, брати на себе індивідуальну відповідальність за планування, моніторинг та оцінку результатів самоосвіти, адаптуватися до нових ідей, опановувати ефективні стратегії автономного навчання, тобто наявність розвинутої самоосвітньої компетентності.

Спочатку епідемія коронавірусу, потім війна в Україні змусили переосмислити підходи до організації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, змістивши акцент на важливість самостійної роботи. Крім того, завдяки розвитку цифрових технологій сучасні можливості самонавчання практично не обмежені у часі та просторі, тому все більше людей продовжують освіту у форматі неформального та інформального навчання.

Отже, нові реалії викликали необхідність прийняття педагогічних рішень, спрямованих на розвиток самостійності особистості, її здатності брати під контроль будь-яку ситуацію, а формування автономії здобувачів вищої

технічної освіти стає важливим аспектом сучасної педагогічної теорії та практики, які фокусують увагу на таких проблемах, як вдосконалення самоосвітніх здібностей, допомога здобувачеві виробити корисні та тривалі навички й звички для подальшого ефективного саморозвитку, підтримка студента у формуванні позитивних установок та мотивів щодо самоосвіти, створення в університеті середовища, яке стимулюватиме студента до самостійної діяльності.

З цієї позиції, дослідження самоосвітньої компетентності як чинника формування професіоналізму майбутнього інженера має незаперечну актуальність.

Новизна дослідження та одержаних результатів. Наукова новизна дисертації Н.В. Кравцової полягає в тому, що на основі вивчення кращих здобутків теорії і практики педагогіки вищої школи та з урахуванням власного професійного досвіду дисертанткою *уперше* розроблено, теоретично обгрунтовано та експериментально перевірено структурно-функціональну модель реалізації педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей; *уточнено* сутність поняття самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів і її структуру; *подальшого розвитку* набули критерії та показники сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

Дисертаційна робота Н.В. Кравцової виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І. А. Зязюна НТУ «ХПІ» «Розвиток лідерських компетентностей здобувачів вищої освіти в системі підвищення якості їх підготовки» (№ ДР 0124U004395).

Ступінь обгрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, пропозицій. У дисертаційній роботі дисертантка ретельно визначила мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що адекватно відображає сутність і контекст теми дисертації. Мета дослідження полягала у

розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

Відповідно до мети було сформульовано завдання дослідження: визначити сутність та структуру самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців; уточнити критерії та показники її сформованості; розробити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей; експериментально перевірити ефективність структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів.

У цілому, дисертаційне дослідження відрізняється чіткістю та послідовністю на кожному етапі його виконання – від наукового обґрунтування методології дослідження (визначення актуальності теми, об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, раціональний вибір методів дослідження) до розгорнутого представлення розділів дисертації та формулювання її висновків. Обґрунтування застосованих методичних прийомів та діагностичного інструментарію свідчить про їх відповідність предмету, меті й завданням дослідження, що суттєво підвищує валідність отриманих результатів.

Загальна характеристика роботи. Кваліфікаційна наукова праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків.

Обсяг дисертації – 273 сторінки; робота містить 14 таблиць, 7 ілюстрацій (малюнки, діаграми, графіки) та 17 додатків. Список використаних літературних джерел охоплює 279 найменувань.

У вступі в повній мірі наведено дані щодо актуальності теми дисертаційного дослідження, чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт та

предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи.

У першому розділі «Теоретичні основи формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей» викладено аналіз ключових теоретичних аспектів дослідження, проаналізовано та узагальнено такі поняття, як «самоосвіта», «компетентність», «самоосвітня компетентність», підкреслена надзвичайна роль навичок й умінь, які спроможні забезпечити сучасній людині самостійне оволодіння знаннями та різноманітними засобами самостійної діяльності. У розділі представлені сутність та структура самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей, надано авторське тлумачення поняття «самоосвітня компетентність майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей», досить чітко схарактеризовані критерії, показники та рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей, що відображають їхній інтегрований розвиток.

У другому розділі дисертації «Педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки» надано теоретико-методичне обґрунтування педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців, серед яких дисертанткою виділено створення мотиваційно-орієнтованого освітнього середовища; активізація самоосвітньої діяльності майбутніх інженерів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій в освіті; суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу.

На наш погляд, авторка виправдано приділила значну увагу формуванню внутрішніх мотивів до оволодіння самоосвітньою компетентністю, оскільки самоосвітня діяльність виступає довготривалим процесом, іноді впродовж усього життя, що вимагає від фахівця навичок постійного навчання.

Цілком підтримуємо думку автора про те, що формування навиків роботи в інформаційному середовищі без сумніву є ключовою умовою формування самоосвітньої компетенції майбутнього фахівця, оскільки сьогодення освіта відбувається в інформаційному просторі, який створює можливість вільного доступу до різноманітних освітніх ресурсів,

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія передбачає індивідуальний підхід до особистості кожного студента, побудову освітнього процесу на засадах гуманістичної педагогіки та особистісно-орієнтованого навчання, і тому є суттєвою умовою формування особистісних якостей індивіда, зокрема, його самостійності у навчанні.

У розділі також запропоновано структурно-функціональну модель реалізації педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей: обґрунтовані методологічні засади, на яких має базуватись освітній процес, досить детально розкрито зміст формувальних заходів, які забезпечують розвиток самоосвітньої компетентності, акцентовано увагу на формах і методах формування самоосвітньої компетентності.

Третій розділ присвячений «Експериментальному дослідженню ефективності педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності у процесі професійної підготовки». Автором ретельно описано впровадження моделі формування самоосвітньої компетентності; оцінено результати формувального експерименту за визначеними критеріями та показниками. Наведені кількісні та якісні показники наглядно засвідчили ефективність формування самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів на визначених дисертанткою засадах, що виявилось в суттєвих змінах рівнів сформованості вмінь і особистісних якостей.

Науково-теоретичний рівень дисертації додатково підтверджується графічними ілюстраціями, узагальнюючими таблицями та додатками.

Все вищезазначене дало можливість дисертантові чітко сформулювати обґрунтовані висновки, які повністю відображають усі етапи проведеного

дослідження. Простежується повна відповідність між поставленими завданнями дослідження та отриманими висновками. Практичні результати свідчать про можливість ефективного застосування основних здобутків дисертаційної роботи в педагогічній практиці.

Основні положення та висновки дослідження викладені у 7 наукових працях, опублікованих у фахових виданнях України. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційної роботи. Поршень академічної доброчесності у публікаціях автора та дисертації виявлено не було.

В цілому, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити ряд зауважень до змісту роботи.

1. Вважаємо позитивною особливістю дисертації представлений у першому розділі глибокий аналіз самоосвітньої компетентності майбутнього фахівця. Проте, незважаючи на те, що на с. 16 автор зазначає: «Аналізу питань самоосвіти у зарубіжних дослідженнях присвячені роботи J. Atkinson, M. Rokeach, L. Morris, A. Maslow», хотілося б, щоб дисертантка не просто згадала зарубіжних авторів, а й проаналізувала основні ідеї провідних фахівців у галузі самонавчання, таких як A. Bandura., D. Nunan, M. Knowles, B. J. Zimmerman, T. Doyle, H. Holec тощо.

2. Вважаємо, що Табл. 1.1 (с. 57) доцільно б було дати після визначення і характеристики критеріїв і показників як підсумовуючу.

3. Бажано було б у висновках до розділу 3, п. 3 (с. 184) порівняти результати, отримані після проведення експерименту, з результатами констатувального етапу для більш очевидної демонстрації позитивних змін, які відбулися в ході дослідження.

4. На наш погляд, не обов'язково було надто докладно аналізувати кількісні дані формувального експерименту в тексті дисертації, оскільки вони наочно відображаються в таблицях, достатньо було б дати підсумкове пояснення.

5. У тексті дисертаційного дослідження виявлені орфографічні, лексико-граматичні, пунктуаційний, стилістичні та технічні неточності, які можуть впливати на якість та сприйняття наукового стилю дисертації.

Зазначені зауваження принципово не знижують науково-практичної цінності дисертаційного дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Завершеність дисертації в цілому та її відповідність встановленим вимогам. Дисертаційна робота Кравцової Наталії Вікторівни «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки» є оригінальним завершеним науковим дослідженням, яке виконане на належному науково-теоретичному, методичному та емпіричному рівні, має комплексний логічний характер і представляє науковий та практичний інтерес.

Загальний висновок. На підставі викладеного вище вважаю, що дисертаційна робота Кравцової Наталії Вікторівни на тему «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки» є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке повністю відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її автор – Кравцова Наталія Вікторівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри іноземних мов
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Наталія САЄНКО

Підпис Саєнко Н
/ за канцелярією А. Ринд
08 квітня 25